

en holle stilet talrijke corresponderende openingen aangebragt zijn, vervaardigen, zoodat de etter bij het treffen van het absces reeds langs het handvat uitvloeide. DE CASTRO en HAMMOND voerden reeds, wanneer de aanwezigheid van een absces waarschijnlijk maar de zitplaats nog onduidelijk was, de exploratieve punctie uit. HAMMOND verrigte de punctie met aspiratie in de laatste 2 jaren 26maal, waarbij 15maal etter te voorschijn kwam. Physiologische proeven hebben het onschadelijke der exploratiefpunctie van de lever bij honden, koeijen en paarden bewezen. Sommige medici trachtten de lediging van het absces door uitpompen met een spuitje of door het plaatsen van een drooge kop te bevorderen. Door M'CONNEL werd bij kleine abscessen het toestel van DIEULAFOY gebruikt en bij 14 zeer uitgeputte lijders in 8 gevallen genezing verkregen. De punctie moest in de meeste gevallen meermalen, in één zelfs 8malen herhaald worden. In 1879 behandelde JOHNSTON een diep leverabsces op die wijze, hetgeen na 7 puncties in 5 weken herhaald, genas. De twee eerste keeren werd geen etter geaspireerd. Bij de derde punctie kwam zij uit eene diepte van 4½ duim te voorschijn en werden 12 oncen etter ontlast; vier volgende puncties met opvolgende aspiratie bragten het absces tot sluiting. Nog langen tijd na de genezing is de lijder tot de vermindering van eenige inspanning gedwongen, ten einde het steeds dreigende gevaar van peritonitis door scheuring der adhaesies te ontkomen. CURTIS (1782) nam bij 10 geopereerden slechts 2, CLARK bij 13 8, MURRAY bij 17 6, SACHS bij 20 8, genezingen waar. Volgens WARING's opgaven genazen er van 81 slechts 15, volgens die van DE CASTRO van 61 34 en volgens die van THIERFELDER van 34 (in de laatste 15 jaren geopereerd) 22. Onder de herstelden bevonden zich een geval, waarin 5 ponden (PACHECO) en een waarin 6 pinten etter (BENETT) uitvloeiden. Bij kleine abscessen volgde de genezing soms reeds in de 3de week en nergens scheen de dood in eenig duidelijk verband met de operatie te staan. Een en ander is volgens THIERFELDER alleen aan hare vroegtijdige uitvoering toe te schrijven. Bij perforatie in de pleuraholte is het bij niet te zeer uitgeputte lijders noodzakelijk de operatie van het empyeem op de bekende wijze uit te voeren. Dr. J. HANLO.



## BOEK AANKONDIGING.

*Experimentelle und histologische Untersuchungen über die Entstehung und Ursachen der scrophulösen und tuberculösen Gelenkleiden*, von Prof. MAX SCHÜLLER. Stuttgart, FERDINAND ENKE, 1880.

Een ieder, die met eenige zorg de nieuwere litteratuur nagaat, staat verbaasd over het verschijnen van schijnbaar hoogst degelijke werken, die bij nauwkeurige beschouwing, niettegenstaande het experimenteel wetenschappelijk uiterlijk, in den grond der zaak slechts fantasie-werk blijken te zijn. Deze ervaring maakt wantrouwend, vooral wanneer het betreft de beoordeeling van een werk, dat zich in hoofdzaak op een gebied beweegt, waarop men zich minder tehuis gevoelt. Is de schrijver van zulk een werk groot gebracht in een algemeen als fantastisch bekend staande school (HUETER), dan heeft men zeker nog des te

meer recht om op zijne hoede te zijn. Voor zooverre zulks aan mij mogelijk was, mocht het mij niet gelukken eenigen vasten grond voor mijn wantrouwen in bovengenoemd boek te vinden. Overal waar het zich beweegt op een meer chirurgisch gebied zijn de feiten juist weêrgegeven, zijn de gevolgtrekkingen niet zonder ernst en met een gepasten twijfel gemaakt. Gedurende vijf achtereenvolgende jaren werden de experimenten op meer dan 150 proefdieren, konijnen en honden, met de noodige contrôle-proeven genomen. Deze experimenten worden tot in de kleinste bijzonderheden uitvoerig meêgedeeld en werden steeds meerdere malen herhaald. In één woord: mijn ongelooft is, ten minste tot nog toe, ongegrond. Met groote belangstelling zou ik de kritiek van den patholoog-anatoom vernemen. In afwachting hiervan wensch ik een kort referaat te geven, daar de gevolgtrekkingen, door den schrijver gemaakt, ook voor den chirurg te gewichtig zijn om ze met stilzwijgen voorbij te gaan.

De scrophuleuse en tuberculeuse gewrichtsontstekingen ontstaan bij scrophuleuse en tuberculeuse individuën ten gevolge van beledigingen, die bij gezonde individuën slechts een zeer licht en een zeer kortstondig lijden veroorzaken. Ze ontstaan dus op een specifieke bodem. MAX SCHÜLLER heeft zich voorgesteld dezen specifieke bodem bij dieren kunstmatig te verkrijgen, door ze te infecteeren met scrophuleuse en tuberculeuse producten. Hierin slaagde hij wonderwel. Terwijl bij gezonde dieren (honden en konijnen) de gevolgen eener kneuzing in korten tijd geheel en al verdwenen, zag hij bij dieren, die van te voren van uit de trachea met fijngewreven kaasachtige lymphklieren, sputa, enz. geïnfecteerd waren, langzamerhand het gekneusde gewricht in omvang toenemen en pijnlijk worden en bij de obductie werd een toestand gevonden, geheel en al analoog aan de gelijksoortige gewrichtsaandoeningen van den mensch. Ook merkte hij op dat dieren met gekneusde gewrichten, wanneer zij bij tuberculeuse dieren in hetzelfde hok werden opgesloten, na eenigen tijd hetzelfde beeld vertoonden als de direct geïnfecteerde dieren. *De tuberculose is dus besmettelijk van mensch op dier en de eenvoudige samenwoning is voor de besmetting van 't eene dier op 't andere reeds voldoende.*

De microscopische onderzoeking van de zieke gewrichten en van het bloed der geïnfecteerde dieren leerde de constante aanwezigheid van micro-organismen kennen. Indien deze de oorzaak van het lijden waren, dan was het te verwachten dat ook cultuur-vloeistoffen, met tuberculeuse stoffen bevrucht, infecteus zouden blijken te zijn. Experimenten in deze richting genomen slaagden eveneens wondergoed. De derde en vierde culturen, d. w. z. de cultuur-vloeistoffen, die verkregen werden door van de oorspronkelijk bevruchte vloeistof een enkele druppel bij nieuwe cultuurvloeistof te brengen en dit tot twee- en driemaal te herhalen, veroorzaakten, evenals de eerste cultuur, zoowel bij subcutaan gebruik als bij infectie van uit de trachea, de zeer karakteristieke, typische gewrichtsaandoeningen. Ook inenting met het bloed van zieke dieren gaf hetzelfde resultaat. Hieruit blijkt dus dat de infecteerende stof tot in het oneindige vermenigvuldigd kan worden, dat ze niets, of liever gezegd zoo weinig als men wil, van de oorspronkelijke tuberculeuse massa's behoeft te bevatten, dat het dus geen chemische stoffen zijn, die de infectie veroorzaken, maar dat men deze wel moet toeschrijven aan kleinste organismen, die, zooals contrôle-proeven bewijzen, *specifiek* zijn voor het verwekken der scrophuleuse en tuberculeuse diathese.

Evenals voor febris recurrens, miltvuur, septicaemie, osteomyelitis acuta, erysipelas, progressief gangraen en blaascatarrah, zou het dus ook voor de tuberculose en scrophulose *bewezen* zijn, dat ze door micro-organismen teweeggebracht worden.

Van hier is de stap op malaria, alle acuut contagieuse ziekten, acute en chronische maagdarncatarrhen en syphilis en rheumatismus slechts een kleinigheid. Spoedig zal ieder, evenals HALLIER, moeten zoeken naar ziekten, die *niet* van parasitair aard zijn.

*Naschrift.* — Op het laatste Duitsche Chirurgen-Congres kwam de inoculabiliteit van tuberculeuse producten ter sprake. Terwijl KLEBS en ROSENBAACH positieve resultaten vonden, waren SCHEDE en FRIEDLÄNDER niet zoo gelukkig, THIERSCH' voorstel om de mondelinge bespreking voorloopig nog te doen rusten, daar het vraagpunt hiervoor nog niet rijp was, werd opgevolgd. TAPPEINER (VIRCHOW's *Archiv*, Band LXXXII) vond positieve resultaten bij tuberculeuse producten, negatieve bij scrophuleuse.

Kg.

## B E R I C H T E N.

### BUITENLAND.

**LONDEN.** — Het programma voor het Internationale Geneeskundige Congres is als volgt vastgesteld: Dingsdag 2 Augustus, 10 uur, inschrijving der Leden en afgifte van diploma's in het College of Physicians (Pall-Mal East.), 3—6 uur ontvangst der Leden door het Comité van uitvoering ter zelfder plaats. Woensdag 3 Augustus, 8 uur, verdere inschrijving en afgifte van diploma's op bovengemelde plaats, 11 uur eerste Algemeene Vergadering in St. James Great Hall, keuze der eere-Presidenten der Secties, Openingsrede van den President, 3 uur bijeenkomst en definitieve vorming der Secties, 9 uur conversazione in het South Kensington Museum (ingang Exhibition-road), gegeven door de Engelsche Leden aan vreemde Leden. Donderdag 4 Augustus, 10—1 uur, Sectie-zittingen, 1.30—3.30 uur bezoek aan het Guy's, London, St. George's, St. Mary's St. Thomas' en Westminster Hospital, of 2—3.30 uur wederom gelegenheid tot Sectievergadering, 4—5.30 uur tweede algemeene zitting in het Theatre of the London University, redevoering van Prof. RAYNAUD, sur le scepticisme au temps passé et au temps présent, 6.30 uur diner door den Lord-Mayor op het Stadhuis aan eenige Congres-Leden aangeboden. Vrijdag 5 Augustus, 10—1 uur, Sectie-zittingen, 1.30—3.30 uur bezoek der Bethlem, Charing-Cross, Kings College, Middlesex, St. Bartholomews en University Hospitalen, 2—3.30 uur tweede gelegenheid tot Sectie-bijeenkomsten, 4—5.30 uur derde Algemeene Vergadering, voordragt van Dr. BILLINGS uit Washington, over our medical literature, 9 uur conversazione in het Royal College of Surgeons. Zaterdag 6 Augustus, 10—1 uur, Sectie-zittingen, 4—7 uur ontvangst van een zeker getal Leden in Kew-Gardens door Sir J. D. HOOKER, 4—7 uur Garden-party bij Mr. en Mrs. SPENCER WELLS te Goldershill Hampstead, 6.30 uur diner in de Star and Garter Richmondhill door de United Hospital-Club aan eenige Leden, van het Congres aangeboden. Zondag 7 Augustus, 10 uur, geene zittingen, kerkelijke dienst door den Dean Stanley in Westminster Abbey en ten 3.15 uur door Canon LIDDON in St. Pauls Cathedral gehouden. De tuinen van de Royal Botanic Society en die der Zoölogical Society in Regentspark zijn dagelijks voor de Congres-Leden geopend. De Royal Gardens te Kew kunnen van 9 uur tot zonsondergang en het Hampton Court Palace van 2